

ಬಗೆಗೆ ನಮ್ಮ ಬೆನ್ನನ್ನು ನಾವೇ ತಟ್ಟಿಕೊಂಡು ನಿರುಮ್ಮಳರಾದೆವು. ಅವೆಲ್ಲವೂ ಆಗಿನ ಕಾಲಘಟ್ಟಕ್ಕೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿರಬಹುದು. ಆದರೆ, ಪರಿಸರ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಜೊತೆಜೊತೆಯಾಗಿ ಕ್ರಮಿಸಬೇಕಾದ ಹಾದಿ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ನಾವು ಕಡೆಗಣಿಸಿದ್ದಕ್ಕೆ ಈಗ ಬೆಲೆ ತೆರುತ್ತಿದ್ದೇವೆ.

ಮೊದಲ ಬೀಜದ ಮೊಳಕೆ

ಏಳಿಗೆಯ ರಾಕ್ಷಸ ಧಾವಂತದಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಯ ಕುರಿತು ನಮ್ಮ ನೈತಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜವಾಬ್ದಾರಿಗಳೆರಡೂ ದಿವಾಳಿಯಾಗಿದ್ದವು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಲಭಿಸಿ ಕಾಲ ಶತಮಾನ ಕಳೆದಿತ್ತು. ಆಗ ನಡೆದ ಎರಡು ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಘಟನೆಗಳ ಫಲವಾಗಿ, ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪರಿಸರ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ಅಗತ್ಯವಿದೆ ಎನ್ನುವುದು ಅರಿವಾಯಿತು; ಅಪಾಯದ ತಡೆಗೆ ಏನು ಮಾಡಬಹುದು ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಎದುರಾಗಿ ಪರಿಸರ ಹೋರಾಟದ ಪ್ರಥಮ ಸೆಳಕುಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿದವು. 1972ರಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಕ್ ಹೋಮ್‌ನಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಸಂಸ್ಥೆಯ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ನಡೆದ 'ಹ್ಯೂಮನ್ ಎನ್ವಿರಾನ್‌ಮೆಂಟ್' ಕುರಿತ ಶೃಂಗಸಭೆ, ವಿಶ್ವದಾದ್ಯಂತ ಪರಿಸರದ ಮೇಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಆಘಾತಗಳ ಪಟ್ಟಿ ನೀಡಿ - ಯಾರ್ತರು, ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ಧ್ವಂಸ ಮಾಡಿದ್ದೇವೆ? ಇರುವುದನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಿ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಬದುಕುವುದು ಹೇಗೆ? ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದೇಶವೂ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿ ಅದರಂತೆ ನಡೆಯಬೇಕು ಎಂದು ವಿನಂತಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಅದಾದ ಒಂದು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಹಿಮಾಲಯದ ತಪ್ಪಲಿನ ಮೂಲೆಯ ಮಂಡಲ್ ಎಂಬ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಮರ ಕಡಿಯಲು ಯತ್ನಿಸಿದವರನ್ನು ತಡೆಯುವ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಯಿತು. ಮರಗಳನ್ನು ಅಪ್ಪಿಹಿಡಿದ ಪರಿಸರಪ್ರೇಮಿಗಳು, 'ಯಾವುದೇ ಕಾರಣಕ್ಕೂ ಮರ ಕಡಿಯಲು ಬಿಡವು, ಹಾಗೇನಾದರೂ ಕಡಿಯಲೇಬೇಕೆಂದಿದ್ದರೆ ಮೊದಲು ನಮ್ಮನ್ನು ಕಡಿಯಿರಿ' ಎಂದು ಸವಾಲು ಹಾಕಿದರು. ಈ ಘಟನೆ ಭಾರತದ ಪರಿಸರ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ 'ಚಿಪ್ಪೋ ಚಳವಳಿ' ಎಂದು ದಾಖಲಾಯಿತು; ಇಡೀ ವಿಶ್ವದ ಗಮನ ಸೆಳೆಯಿತು; ಎಪ್ಪತ್ತರ ದಶಕದ ಇತರ ಹೋರಾಟಗಳಿಗೆ ನಾಂದಿಯಾಯಿತು.

ಇಕಾಲಜಿ, ಸಮಾನ ಅವಕಾಶ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯದ ಕುರಿತ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳೂ ಅಲ್ಲಿದ್ದವಾದ್ದರಿಂದ ಚಳವಳಿ ಇಡೀ ದೇಶದ ಗಮನ ಸೆಳೆಯಿತು. ಸುಂದರಲಾಲ್ ಬಹುಗುಣ, ಬಾಬಾ ಆಮ್ಬೆ, ಚಂಡೀ ಪ್ರಸಾದ್ ಭಟ್, ಕ್ಷೇತ್ರ ಕಾರ್ಯಮಾಡಿ ಚಳವಳಿ ರೂಪಿಸಿದರೆ, ಮಾಧವ ಗಾಡ್ಗೀಳ್ ಮತ್ತು ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತರು ಪರಿಸರ ಹೋರಾಟಗಳಿಗೆ ಬೌದ್ಧಿಕ ಆಯಾಮ ನೀಡಿದರು.

ನಡೆದದ್ದೇನು?

1969ರಲ್ಲಿ 'ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪರಿಸರ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ಒಕ್ಕೂಟ' (IUCN) ತನ್ನ ಸಭೆಯನ್ನು ದೆಹಲಿಯಲ್ಲಿ ಆಯೋಜಿಸಿ, ಎಷ್ಟೇ ಕಷ್ಟ ಆದರೂ ಏಷ್ಯಾ ಭಾಗದ ಹುಲಿಗಳನ್ನು

ನವದೆಹಲಿಯ ಪ್ರಧಾನಿ ನಿವಾಸದ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ 1990ರ ಜೂನ್‌ನಲ್ಲಿ ನಡೆದ 'ಸರ್ವಾರ್ ಸರೋವರ ಯೋಜನೆ' ವಿರೋಧಿ ಧರಣಿಯಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿಕಾರರೊಂದಿಗೆ ಬಾಬಾ ಆಮ್ಬೆ ಮತ್ತು ಬಹುಗುಣ.

ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲೇಬೇಕೆಂಬ ಕಠಿಣ ನಿರ್ಣಯ ಕೈಗೊಂಡಿತು. 1973ರಲ್ಲಿ ಹುಲಿಯೋಜನೆ ಸಿದ್ಧಗೊಂಡಿತು. ಮೊದಲ ಆರು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ, ಭಾರತದ ಆರು ಸಂರಕ್ಷಿತ ಅರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹುಲಿ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ಕೆಲಸ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಮಾರ್ಚ್ 27, 1973ರ ಮುಂಜಾನೆ ಅಲಹಾಬಾದ್‌ನ ಆಟದ ಸಾಮಾನು ತಯಾರಕ ಕಂಪನಿಯ ಗುತ್ತಿಗೆದಾರರು ಹಿಮಾಲಯದ ಗೋಪೇಶ್ವರದ ಬಳಿಯಿರುವ ಮಂಡಲ್ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಅರಣ್ಯ ಇಲಾಖೆಯ ಅನುಮತಿಯ ಪತ್ರದೊಂದಿಗೆ, ಹತ್ತು ಮರಗಳನ್ನು ಕಡಿದು ಸಾಗಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಅವರಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯ ಕಾದಿತ್ತು. ಮರ ಅಪ್ಪಿ ಹಿಡಿದ ರೈತರು ಮರ ಕಡಿಯಲು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ವಾರಗಳ ನಂತರ ಇದೇ ವಿದ್ಯಮಾನ ಗೋಪೇಶ್ವರದಿಂದ 80 ಕಿ.ಮೀ. ದೂರದ

ರಾಮಪುರ ಪಠಾ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಮರುಕಳಿಸಿತು. ಇದು ಪಠಾಕಾಷ್ಟ ತಲುಪಿದ್ದು 1974ರಲ್ಲಿ. ಗುತ್ತಿಗೆದಾರರು ಅಂದು ಪರ್ವತ ಪ್ರದೇಶದ ಅತ್ಯಂತ ಒಳಗಿರುವ ಹಳ್ಳಿ ರೇಣಿಗೆ ಕೊಡಲಿ ಹಿಡಿದು ಬಂದಿದ್ದರು. ಹಳ್ಳಿಯ ಗಂಡಸರೆಲ್ಲ ಪಕ್ಕದ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಮರ ಕಡಿಯುವವರನ್ನು ತಡೆಯಲು ತೆರಳಿದ್ದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ರೇಣಿಗೆ ಬಂದ ಅವರಿಗೆ ಪರಮಾಶ್ಚರ್ಯದ ಜೊತೆ ಆಘಾತವೂ ಕಾದಿತ್ತು. ಐವತ್ತರ ವಯಸ್ಸಿನ ಗೌರಾದೇವಿ ಎಂಬ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳು, ಹಳ್ಳಿಯ ಎಲ್ಲ ಹೆಂಗಸರನ್ನು ಒಗ್ಗೂಡಿಸಿ ಮರಗಳನ್ನು ಅಪ್ಪಿ ಹಿಡಿದು ನಿಂತು, ಗುತ್ತಿಗೆದಾರರು ಕಾಲ್ತೆಗೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು. ಈ ಘಟನೆಯಿಂದ ರೇಣಿಯ ಗೌರಾದೇವಿ ಮತ್ತು ಇತರ ಹೆಂಗಸರು ಇಡೀ ದೇಶದ ಜನರ ನೆನಪಿನಕೋಶ ಸೇರಿಕೊಂಡರು.